

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

Asia: Luonnos lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovuttamisen yhtenäisiksi perusteiksi

Viite: STM010:00/2015

Vammaisfoorumi ry kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto luonnoksesta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovuttamisen yhtenäisiksi perusteiksi. Vammaisfoorumi on 30 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 280 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta henkilöä.

Vammaisfoorumi kannattaa valtakunnallisten yhtenäisten apuvälineiden luovutusperusteiden laatimista. Yhtenäiset ohjeet lisäävät asiakkaiden yhdenvertaisuutta ja antavat tietoa apuvälineistä asiakkaille ja heidän omaisilleen. Vammaisfoorumi huomauttaa kuitenkin, että apuvälineopasluonnos on kirjoitettu tavalla, joka sulkee etukäteen pois apuvälinepalvelujen piiristä tietyt asiakasryhmät, tietynikäiset henkilöt ja jopa tietyt apuvälineet.

Apuvälinepäättöksen tulee perustua asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin

Vaikka opasluonnoksessa todetaan, että asiakkaan kokonaistilanteesta ja apuvälinetarpeesta tehdään yksilöllinen arvio, ja että apuvälineratkaisut ovat yksilöllisiä hoitoratkaisuja, oppaassa ei kuitenkaan riittävästi korosteta sitä, että aina asiakkaan pyytäessä tai hakiessa apuvälinettä tulee STM:n apuvälineasetuksen mukaisesti arvioida asiakkaan apuvälineen tarve käyttäjälähtöisesti, oikea-aikaisesti ja yksilöllisesti, ottaen huomioon asiakkaan toimintakyky, elämäntilanne ja elinympäristön apuvälineen toimivuudelle asettamat vaatimukset. Tämä yksilöllinen tarvearviointi tulee aina tehdä ja apuväline tulee myös luovutusperusteissa sanotusta riippumatta myöntää aina silloin, kun asiakkaalla on apuvälineasetuksen mukainen tarve apuvälineelle. Tämä koskee myös niin sanottuja kaksoiskappaleita, joista tulee lisätä oppaaseen maininta, että niitä on apuvälinealan asiantuntijan yksilöllisen arvioinnin perusteella tarvittaessa myönnettävä.

YK:n vammaissopimus on saatava näkyviin apuvälineoppaassa!

Vammaisfoorumin pitää valitettavana, että YK:n vammaissopimusta ei näy missään opasluonnoksen kohdassa vaikka käsillä oleva opasluonnos koskee mitä suuremmassa määrin vammaisia henkilöitä ja apuvälineillä helpotetaan vammasta ja sairaudesta johtuvia haittoja jokapäiväisissä toiminnoissa. Siten oppaan yleiseen osaan pitää liittää maininnat YK:n vammaissopimuksesta, esim. art. 20 Henkilökohtainen liikkuminen,

art. 25 Terveys; art. 26 Kuntoutus. Yleissopimuksen artiklassa 26 on asetettu sopimuspuolelle eli Suomen valtiolle toimintavelvoite: *"sopimuspuolet edistävät vammaisille henkilöille tarkoitettujen kuntoutukseen liittyvien apuvälineiden ja apuvälineteknologian saatavuutta, tuntemusta ja käyttöä."*

Apuvälineoppaan peruslähtökohta ristiriidassa STM:n apuvälineasetuksen 1 §:n luovutusperusteiden kanssa

Vammaisfoorumi toteaa, että oppaan 1. Esipuheen alussa oleva peruslähtökohta on STM:n apuvälineasetuksen 1 §:n sanamuotoja kapeampi (toimintakyvyn ylläpitäminen ja tukeminen sekä toimintakyvyn heikentymisen ehkäiseminen), mikä ei riittävällä tavalla huomioi myös muuta toimintakykyä kuin pelkästään fyysistä suoriutumista.

"Lähtökohtana luovutusperusteille on ollut STM:n vuonna 2010 päivittämä Kiireettömän hoidon perusteet ohjeistus, jonka mukaan ensisijaisesti turvataan apuvälineet, jotka ovat välttämättömiä elintärkeiden ja keskeisimpien päivittäisten toimintojen ylläpitämiseksi tai jotka ovat välttämättömiä itsenäisen suoriutumisen tukemisessa."

Vammaisfoorumi toteaa, että tässä katkelmassa asetetaan taloudellisia priorisointiperusteita kohdentuen vain joihinkin luonnehdittuihin apuvälineisiin, mitä ei ole pidettävä hyväksyttävänä. Siksi tämä peruslähtökohta tulee poistaa oppaasta. Lisäksi apuvälineen käytön ohjaukseen tarvitaan evästystä ja omat kohdat oppaaseen lisätä apuvälineen huoltoon ja korjaukseen.

Apuvälineoppaan kirjaus sitovasta sopimustoimittajasta ei jätä juurikaan tilaa apuvälineenkäyttäjän yksilöllisille tarpeille

Vammaisfoorumi katsoo, että hankintalain mukaisen kilpailutuksen rinnalle apuvälineen suorahankinta on nimenomaisesti kirjattava oppaaseen. Muutoin tämä uhkaa jättää apuvälineenkäyttäjän yksilölliset tarpeet tiukan muodollisen hankintaprosessin alle, joka johtaa ns. massaluonteisten apuvälineiden hankintaan ja luovutukseen asiakkaille. Oppaassa todetaan, että *"useissa apuvälineryhmissä on kilpailutuksen perusteella valittu sopimustoimittaja. Sopimus sitoo kaikkia osapuolia, eikä siitä voida poiketa kuin perustellusta syystä."* Vammaisfoorumi toteaa lisäksi, että apuvälineiden laatutekijöihin tulee kiinnittää huomiota jo turvallisuudenkin takia. Siksi halvin hinta ei ole apuvälineiden hankinnassa osoittautunut toimivaksi ratkaisuksi.

Oppaassa käytettyjä käsitteitä pitää avata

Vammaisfoorumin mielestä on syytä yhtenäistää myös hoitotarvikejakelu.

Oppaassa määritellään hoitotarvike ja todetaan aivan oikein, etteivät nämä kuulu apuvälineisiin. Tästä huolimatta hoitotarvikkeiden luovutus yhdenvertaisesti kaipaa yhtenäisiä perusteita.

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuväline on terminologiaa koskevassa kohdassa määritelty vain STM:n lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineasetuksen kautta. Sen

lisäksi terminologia kohdassa pitää avata myös apuvälineen tarpeen arviointi 2 §: ”käyttäjälähtöisyys, oikea-aikaisuus ja yksilöllisyys. Tarpeen arvioinnissa on otettava huomioon potilaan toimintakyky, elämäntilanne ja elinympäristön apuvälineen toimivuudelle asettamat vaatimukset.”

04 03 18 01 Happirikastimet, akkuvarmennetut

Vammaisfoorumin mielestä opas rajaa perusteettomasti akkuvarmennetun happirikastimen luovutuksen lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä jatkuvaan käyttöön pelkän työssäkäynnin mahdollistamiseksi. **STM:n apuvälineasetus käsittää myös työympäristön lisäksi kaikenlaiset toimintaympäristöt.** Vammaisfoorumin tiedossa on tilanteita, joissa tulkintaongelmia on syntynyt myös akkuvarmennetun happirikastimen luovutuksesta tilapäiskäyttöön matkoilla erityisesti matkojen pituuksien osalta.

04 27 06 Stimulaattorit kivun lievitykseen

Oppaassa todetaan, että TNS –laitteita ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä. Vammaisfoorumi katsoo, että **TNS -laitteita luovutetaan lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä, kun henkilö kärsii pysyvästi kiputiloista.** Kipu on suurimmalla osalla CP-oireyhtymään kuuluva pysyvä oire, joka yleensä pahentuu henkilön ikääntyessä. Spastisuus ja kipu rajoittavat, vaikeuttavat tai estävät henkilön päivittäisiä perustoimintoja, kuten pukeutuminen, riisuutuminen ja peseytyminen. Kivunlievitys on pitkäaikainen tarve ja laite tulee saada lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Sanamuoto ”lainataan” viittaa määräaikaiseen tarpeeseen ja tarveharkintaan, vaikka tila on useimmiten pysyvä ja usein pahentuva.

04 33 KUDOSVAURIOITA EHKÄISEVÄT APUVÄLINEET

04 33 03 01 Painehaavatyynyt, viskoelastiset, 04 33 06 03 Painehaavapatjat, ei moottoroidut, 04 33 06 04 Painehaavapatjat ilmatäytteiset, moottoroidut

Vammaisfoorumi esittää seuraavaa muutosta tämän **apuvälinekokonaisuuden luovutusperiaatteisiin:** ”Kudosvaurioiden ehkäisemisen ohella edellä olevia luovutetaan myös **esimerkiksi CP-vammasta aiheutuvan spastisuuden helpottamiseen ja kivun lievittämiseen.** ” Kivun vähentämisen tulee olla hyväksyttävä myöntämisperuste kautta linjan (Ks. kohdat 06 03 12 ja 06 03 18). Kipu ja spastisuus kuuluvat CP-oireyhtymään kaikissa ikävaiheissa. Nukkuma-asennon löytäminen on monille kohtuuttoman hankalaa ja yöunen laatu sen vuoksi huono. Väsymys lisää kipua. Lisäksi raajojen, selkärangan ja nivelten rappeutumismuutokset alkavat CP-vammaisilla henkilöillä tavanomaista varhaisemmassa ikävaiheessa.

Viskoelastinen tyyny tai patja (04 33 03 01 ja 04 33 06 03) tai ilmatäytteinen, moottoroitu patja (04 33 06 04) auttavat spastisen ja kivuista kärsivää henkilöä hyvän nukkuma-asennon löytämisessä. Nämä CP-vammaan liittyvät oireet tulee mainita myöntämisperusteena painehaavariskin ohella. Ohje tulee liittää myös kohtaan 18 12

15 Vuodevaatteet.

04 48 08 Seisontakehikot ja tuet seisomiseen

Oppaassa todetaan, että lapsen seisomatteline sijoitetaan siihen toimintaympäristöön, missä sitä ensisijaisesti käytetään (koti/päiväkoti/koulu). Vammaisfoorumin mielestä tämä kirjaus ei riittävällä tavalla ota huomioon lapsen yksilöllisiä tarpeita seisomattelineen kaksoiskappaleen saatavuudelle. **Termi ensisijaisesti viittaa tässä järjestelmälähtöiseen priorisointiin eikä siihen, että lapsen seisomatteline tarvittaessa yksilöllisesti arvioiden sijoitetaan niihin lapsen toimintaympäristöihin, joissa seisomattelinettä tarvitaan.** Vammaisfoorumi edellyttää kirjauksen muutosta.

Vammaisfoorumin mielestä oppaasta tulee poistaa seuraava kohta ”Aikuisilla seisomattelineen käyttöä arvioitaessa selvitetään, voidaanko seisominen toteuttaa esim. fysioterapian yhteydessä yhteiskäytössä olevalla seisomattelineellä. Seisomatteline luovutetaan kotiin silloin, kun sen käyttö ei muuten ole mahdollista ja seisomisella on erityisen tärkeä merkitys asiakkaan kokonaistilanteen kannalta”. Seisomattelineen tarve ja käyttötarkoitukset ovat samat lapsilla ja aikuisilla (niveltäen kontraktuurin ehkäisy, osteoporoosin ehkäisy, spastisuuden vähentäminen). **Se, että aikuisella olisi mahdollisuus seisomattelineen käyttöön vain fysioterapian yhteydessä, ei riitä. Aikuisella tulee olla mahdollisuus jokapäiväiseen seisomiseen.** Se on erittäin tärkeää myös varhaisemmin alkavan ikääntymisen vaikutuksia lievennettäessä. Ikääntyvä CP-vammaisen voi olla jatkuvassa ylirasitustilassa, joka osaltaan vahvistaa kipukierrettä.

04 48 15 LIIKKEEN VOIMAN JA TASAPAINON HARJOITUSVÄLINEET

04 48 15 07 Terapiapenkit ja -tasot

Vammaisfoorumin mielestä terapiapenkkejä tulee voida luovuttaa sekä lapsille että aikuisille, jos perusteet ovat kummallakin ikäryhmällä samat. Aikuiselle terapiataso voi olla erityisen tarpeen päivittäisiin henkilökohtaisiin toimiin mm. pukemiseen.

04 48 27 Välineet asennon tukemiseen hoidon aikana

Vammaisfoorumi katsoo, että esimerkiksi CP-vammaiselle asentohoitotyyny pitäisi voida luovuttaa hyvän asennon saavuttamiseksi ja yöunen turvaamiseksi (ks. kohtien 04 33 03 01 ja 04 33 06 03 perustelut). Kohdissa 18 09 39 02 Moduuli-istuinten alustat ja 18 09 42 Istuintyyny ja -alustat (alakohtineen) myöntäminen on mahdollista hyvän istumis- tai työskentelyasennon vuoksi. Hyvän lepoasento on yhtäläinen peruste.

05 06 PUHETTA TUKEVAN JA KORVAAVAN KOMMUNIKOINNIN HARJOITUSVÄLINEET

Vammaisfoorumi katsoo, että kuvien ja symbolien ymmärtämisen harjoitusvälineet (05 06 21) ja Bliss-kommunikoinnin apuvälineet (05 06 24) tulee myöntää

lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Nyt ohjeistuksesta puuttuvat luovutusperusteet kokonaan.

05 12 KOGNITIIVISTEN TAITOJEN HARJOITUSVÄLINEET

Vammaisfoorumi katsoo, että tältä osin oppaan kielto luovuttaa kognitiivisten taitojen harjoitusvälineitä on perusteeton. **Kirjaus pitää muuttaa muotoon: ”voidaan myöntää apuvälineasiantuntijan yksilöllisen arvioinnin perusteella tukemaan asiakkaan toimintakykyä päivittäisissä toiminnoissa.”** Tässäkin kohtaa on havaittavissa, että oppaan apuvälineiden luovutusperusteet perustuvat pikemminkin henkilön fyysiseen itsenäiseen suoriutumiseen kun muuhun toimintakykyyn.

06 30 03 Peruukit

Vammaisfoorumi huomauttaa, että apuväline luovutetaan vammasta ja sairaudesta johtuvan yksilöllisen tarpeen perusteella ja apuväline on asiakkaalle maksuton. Käytännössä kuitenkin esimerkiksi **alopecia areataa** sairastavat ovat joutuneet ja joutuvat maksamaan itse osan uuden peruukin hankintahinnasta, koska myönnetty maksusitoumus (tai vastaava) ei kata kaikkea sellaisen peruukin kustannuksia, jonka koetaan täyttävän peruukille asetetun yksilöllisen tarpeen. Yksilöllisen tarpeenarvioinnin toteutumiseksi apuvälineiden luovutusohjeissa olisi hyvä ottaa laajemmin kantaa siihen, mitä oppaan kuvaukset: “muu hyvin perusteltu syy” tai “muu yksilöllinen syy” tarkoittavat.

Oppaassa todetaan peruukkeiden luovutusmäärän olevan yleensä yksi peruukki vuodessa. Tiheämmän luovutuksen kohdalla mainitaan perusteina vain fyysiset ja liikaavat työolosuhteet. Ohjeissa jää mainitsematta esimerkiksi asiakaspalvelutyön ja muun ihmisten kanssa tehtävän työn aiheuttamat vaatimukset peruukkien luovutustiheyteen. Lisäksi peruukin tarvetta tulisi tarkastalle myös laajemmin asiakkaan “luonnollisen toimintaympäristön” kautta. Siihen kuuluvat esimerkiksi muu sosiaalinen elämä ja harrastukset. Lisäksi voisi olla jopa kustannustehokasta myöntää samanaikaisesti kaksi peruukkia vastaamaan koko toimintaympäristön aiheuttamiin tarpeisiin. Esimerkiksi paljon liikuntaa harrastavan ei ole mielekästä käyttää samaa peruukkia kuin mitä hän käyttää toimistotyössä. Hikoilu kasvattaa peruukin pesutarvetta ja nopeuttaa peruukin vanhenemista.

Peruukkien luovuttamisen ohjeissa viitataan peruukkien pohjamateriaaliin. Maininta siitä, että pohjamateriaali on usein sama eri tyyppisissä perukeissa, on asiaa liikaa yleistävä, eikä tuo esille pohjamateriaalin valintaan liittyviä laajempia haasteita. Tarpeenmukaisen peruukin valinnassa ei ole kyse vain hiusmateriaalin vaan myös pohjan valinnasta. Pohjamateriaaleja, -malleja ja -ratkaisuja on monia, ja haastena on siten löytää tarpeenmukaisesti sekä oikea pohja- että hiustyyppejä. Pohjan istuvuus ja sopivuus on keskeinen lähtökohta hyvän peruukin hankintaan. Hiusmateriaalin valinnassa puolestaan korostuu asiakkaan yksilöllinen kokemus siitä, minkälainen hiusmateriaali tyydyttää yksilölliseen tarpeeseen. Tähän asiakas tarvitsee ammattitaitoista ohjausta, erityisesti jos hän on hankkimassa peruukkia ensimmäistä kertaa.

Hiuksettomuuden tai karvattomuuden vaikutukset asiakkaan sosiaaliseen ja psyykkiseen puoleen jätetään mainitsematta myöntämishojeissa lähes kokonaan, vaikka yleisissä apuvälineiden myöntämisen perusteissa korostaan asiakkaan elämän kokonaistilanteen arvioinnin merkitystä.

06 30 09 Silmäripset ja kulmakarvat

Vammaisfoorumin pitää lähtökohtaisesti kannatettavana silmäripsien ja kulmakarvojen korvaamista lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

Kriteereiksi määritelty silmäripsien ja kulmakarvojen menetyksen pysyvyys ja täydellisyys voivat aiheuttaa käytännön tulkintaongelmia. **Vammaisfoorumin mielestä pitäisi korvata myös menetyksen tilapäisyys ja osittaisuus**, koska niiden puutos johtuu lääketieteellisestä syystä.

06 33 ORTOPEDISET JALKINEET (erityisesti luokitusperusteet 33 01- 33 09)

Vammaisfoorumi katsoo, että yksilöllisten ortopedisten jalkineiden saatavuus on turvattava fyysisesti vammaisille ihmisille yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Massajalkineet ja niihin tehtävät mukautukset eivät sovi kaikille. YK:n vammaissopimuksen artiklan 2 nojalla kaikille sopiva suunnittelu ei sulje apuvälineitä tarvitsevia yksittäisiä vammaryhmiä. Oppaan kuvaukset koskevat pikemminkin massajalkineita ja niiden muunnelmia.

09 03 VAATTEET JA KENGÄT

Oppaassa todetaan varsin ykskantaan, että vammaispalvelulain perusteella voidaan hakea korvausta ylimääräisistä vaatekuluista. Täytyy muistaa, että vammaispalvelulain toissijaisuus käy ilmi lain 4 §:stä: vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään, jos vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun lain nojalla. Esimerkiksi ihosairauksien kohdalla rajapinta apuvälineiden ja vammaispalvelulain nojalla myönnettyjen tukien ja palveluiden välillä ei ole aina selvä. Kokemuksemme mukaan näin toimitaankin esimerkiksi UV-suojavaatteiden hankinnasta aiheutuneiden ylimääräisten kustannusten kohdalla. Kuitenkin tuoreessa oikeusasiamiehen päätöksessä (21.12.2016. Dnro 3382/4/15) otetaan kantaa albinismia sairastavien oikeudesta yhdenvertaisiin ja riittäviin terveyspalveluihin. **Oikeusasiamies katsoo, että UV-säteilyltä suojaavia vaatteita voidaan pitää lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä.** On tärkeää, että valtakunnalliseksi tarkoitukset ohjeet ovat yhdenmukaisia oikeudellisten viranomaisten ja oikeusistuimien päätösten kanssa. Vain siten turvataan asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu.

09 09 PUKEUTUMINEN, RIISUUTUMINEN

Perustelussa ei tule viitata tavanomaisten välineiden (esim. keittiövälineet) edullisiin hintoihin. Tämä johtaa helposti siihen, ettei pienapuvälineiden tosiasiallisiin tarpeisiin

vastata, koska luotetaan ihmisten ostavan ne itse. Kunnollinen ja apuvälineeksi todettu väline, joka vastaa tarkoitustaan, on yleensä hieman kalliimpi. Eikä läheskään kaikille löydy tarkoituksenmukaista korvaavaa, tavanomaista ja halpaa välinettä.

09 12 33 Alusastiat sekä 09 27 09 Urinaarit ja virtsapullot

Nämä tulee myöntää lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä tai mainita niiden olevan maksuttomia hoitotarvikkeita. Virtsankerääjät ja -pullot ovat välttämättömiä monille **CP- ja MMC-vammaiselle henkilölle**, suhteellisen kalliita ja ajoittain uusittavia välineitä.

09 12 24 03 Käsi- ja selkätuet, wc-istuimeen kiinnitettävät

Maininta vammaispalvelulain mukaisesta korvaamisesta selkeytettävä. Vaikeavammaiselle henkilölle korvataan vammaispalveluna kokonaan kiinteästi asennettavista WC-istuimista, mekanismeista ja tukikahvoista aiheutuvat kustannukset. Irralliset lisävarusteet, portatiivit ja vastaavat myönnetään lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

09 33 PESEYTYMIS-, SUIHKU- JA KYLPYVÄLINEET

Vammaisfoorumi kiittää oppaan tästä kohdasta, jossa tuodaan esiin perhe-elämään liittyvät apuvälineet esim. omatoimiseen lapsen hoitamiseen.

Tällaisia apuvälineitä ovat myös **pyörillä liikuteltava vauvansänky ja yksilöllisesti rakennettu adapteri**, jolla lastenvaunut kiinnitetään pyörätuoliin. Nämä tulisi mainita tämän luokituksen ao. kohdissa (18 12 SÄNGYT, 12 22 KÄSIKÄYTTÖISET PYÖRÄTUOLIT ja 12 23 SÄHKÖPYÖRÄTUOLIT).

09 33 12 02 Suihkutasot, seinään kiinnitettävät

Vammaispalvelulain rooli selvemmäksi: kiinteästi asennettava suihku- tai hoitopöytä kuuluu vammaispalvelulain nojalla vaikeavammaisille henkilöille kustannettaviin välttämättömiin asunnonmuutostöihin.

09 54 SUKUPUOLIELÄMÄN APUVÄLINEET

Vammaisfoorumin mielestä sukupuolielämän apuvälineet tulee korvata lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä vammaiselle henkilölle yksilöllisen vammasta tai sairaudesta johtuvan syyn takia STM:n apuvälineasetuksen mukaisesti. **Esimerkiksi selkäydinvammaisen miehen toimintakyvyn rajoitteisiin kuuluu lääketieteellisesti todettu heikentynyt kyky saada lapsia, joka on lainmukainen peruste sukupuolielämän apuvälineen luovutukselle.** Luokituksen alussa nostetaan esiin, miten apuvälineellä helpotetaan vammasta aiheutuvaa rajoitetta. Tämähän on peruste apuvälineen luovuttamiselle eikä sen kieltämiselle, kuten oppaassa todetaan. Oppaan mukaan asiakas voi hankkia omalla kustannuksella sukupuolielämän apuväline vaikka se on säädetty maksuttomaksi terveydenhuollon asiakasmaksulainsäädännössä.

12 LIKKUMISEN APUVÄLINEET

12 03 03 02 Kävelykepit, kokoon taittavat

Cp-vammaisen henkilön toimintakyky voi vaihdella päivän aikana ennakoimattomasti. Vaikka apuvälinetarvetta ei välttämättä ole aamulla, se saattaa tulla päivän mittaan esimerkiksi kipujen vuoksi. Taitettava keppi on apuväline, jota voi helposti pitää mukana näitä tilanteita varten. Käytännössä tällainen kepin olemassa olostakaan ei kerrota tai se ohjataan ostamaan itse edullisen hinnan vuoksi. Myös CP-vammaiselle tulee myöntää taitettava keppi kuten näkövammaisille.

12 07 06 Kepinpääkumit

Kepinpääkumit tulee myöntää yksilöllisen arvion mukaisesti, koska niitä on erilaisia ja eri tarkoituksiin.

12 18 POLKUPYÖRÄT

Vammaisfoorumi katsoo, että oppaan kirjaukset painottavat aivan liian paljon esimerkiksi lapsen itsenäistä suoriutumista (ml. ikärajaus) ja oppaassa suorastaan rajataan pyörän luovuttaminen hahmotus- näkö tai muistiongelmiä takia, mikä johtaa näiden vammaryhmien syrjintään yhdenvertaisuuslain 8 §:n ja YK:n vammaissopimuksen artiklan 5 nojalla (12 18 06 02 ja 12 18 15 03).

Erilaisin ratkaisujen, kuten apupyörien ja peräpyörän sekä kolmipyörien että tandem – pyörien avulla lisätään oppaassa kaivattuja turvallisuustekijöitä. Tandem –pyörän avulla vammaisen henkilö ja toinen henkilö voivat yhdessä saavuttaa vammaisen henkilön kuntoutukselle asetettuja tavoitteita, jolla STM:n apuvälineasetuksen 1 §:n mukaan edistetään ja tuetaan toimintakykyä sekä ehkäistään toimintakyvyn heikentymistä. **Kognitiiviset tekijät voivat kehitysvammaisella tai autistisella henkilöllä estää itsenäisen pyöräilyn, vaikka muuten fyysisesti polkeminen ja ajaminen sujuu.** Vammaisfoorumi huomauttaa, että 12 18 Polkupyöriä koskeva kohta pitää kokonaisuudessaan muuttaa ja ottaa huomioon STM:n apuvälineasetuksen sanamuodot yksilöllisestä, toimintaympäristön ja elämäntilanteen huomioivasta arvioinnista asetuksen 2 §:n nojalla. **Oppaaseen tulee kirjata, että polkupyörä voidaan myöntää apuvälinealan asiantuntijan tekemän yksilöllisen tarveharkinnan perusteella.** Oppaaseen päinvastoin on asetettu erityisiä edellytyksiä apuvälineen ominaisuuksilta ja käytetty tarpeettomasti tilaa kuvaamaan niitä ottamatta huomioon asiakkaan yksilöllistä tarvetta. **Asiakkaan toimintakyvyn tulisi määrittää se, onko tarve jaloin vai käsin poljettavalle kolmipyörälle eikä oppaan rajausta voida tehdä etukäteen (jaloin poljettavat kolmipyörät luovutetaan, mutta ei kaikille ryhmille ja käsin poljettavien kolmipyörien kohdalla täyskielto).** Myös ikärajaus perustuu ilmeisesti tarkoituksenmukaisuusharkintaan.

12 22 KÄSIKÄYTTÖISET PYÖRÄTUOLIT

Lepoasentoon säädettävä pyörätuoli, kelattava pyörätuoli tai kuljetuspyörätuoli tulee voida myöntää myös sellaiselle vammaiselle asiakkaalle, joka sitä vammansa vuoksi liikkuessaan (toisen henkilön avustamana) tarvitsee, vaikkei asiakas kykenisikään itse määrittelemään ja ohjaamaan päivittäisiä toimintojaan. Tämä on opasluonnoksessa kirjoitettu nyt epäselvästi (erityisesti kohdan 12 22 03 03 jälkeen).

12 24 99 Muut pyörätuolin lisävarusteet

Vammaisfoorumi pitää kannatettavana nokkapyörän luovuttamista lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Nokkapyörä oppaassa kuvatulla tavalla on tarpeen hankalissa kelausympäristöissä.

12 31 03 02 Liukulakanat

Vammaisfoorumi huomauttaa, että oppaan kuvaileva teksti ja suositus asiakkaalle hankkia omakustanteisesti satiinilakana, joka vähentää kitkaa vuoteessa tai siinne siirtymiseksi tulee poistaa, koska apuväline on asiakkaalle maksuton eikä voida suositella omakustanteista ratkaisua.

12 23 SÄHKÖPYÖRÄTUOLIT

Vammaisfoorumin mielestä **12 23 Sähköpyörätuolit** on varsin sekava, jossa on mainittu sähköpyörätuolinkäyttäjän terveydentilaa koskevia edellytyksiä luovutusperusteiksi ja jopa apuvälineen käytön seuranta koskevia seikkoja, joita ei mainita tässä laajuudessa minkään muun apuvälineen kohdalla ja oppaassa annetaan jopa eläinten kuljetuskielto sähköpyörätuolilla liikuttaessa. **Siksi sähköpyörätuoleja koskevaa kohtaa tulee selkeyttää.** Myös apuvälineen käytön valvonta kohdistuu tässä vain sähköpyörätuolinkäyttäjään (apuvälineen väärinkäyttö ja sähköpyörätuolin ottaminen pois). Mikäli opas olisi yhdenvertainen, niin muidenkin apuvälineryhmän kohdalla olisi vastaavaa kontrollia, mikä viittaa oppaan järjestelmälähtöisyyteen. Vammaisfoorumi katsoo, että sähköpyörätuoli kompensoi jalankulkua eikä sitä voi rinnastaa tieliikenteessä käytettävään ajoneuvoon. Siksi näkökykyvaatimus rinnastettuna ajokortin saantiin on kohtuuton.

Vammaisfoorumin mielestä sähkömopon luovutuskielto auton omistajan kohdalla ei perustu oikeudelliseen harkintaan vaan muuhun harkintaan. Sähkömopo ei ole liikkumisen apuvälineenä rinnastettavissa autoon, koska jälkimmäisellä ei pääse kaupakeskuksen sisätiloihin. **Siten auton omistaminen ja ehkä teoreettinen mahdollisuus liikkua määränpäässä manuaalipyörätuolilla ei voi olla rajausperuste sähkömopolle, kuten oppaassa todetaan.**

12 27 07 Lastenvaunut ja rattaat

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan oppaan kaksosten rattaiden luovutuskielto vammaiselle lapselle oppaassa silloin, kun toinen kaksosista on terve, syrjii vammaista lasta yhdenvertaisuuslain 8 §:n ja YK:n vammaissopimuksen 5 artiklan (Syrjinnän kielto) sekä artiklan 7 (Vammaiset lapset) mukaan. Mikäli vammaisen yksilöllinen tarve vaatii, tulee tehdä yhdenvertaisuuslain 15 §:n kohtuulliset mukautukset tältä osin vammaisen apuvälineenkäyttäjän yhdenvertaiseen asemaan asettamiseksi.

12 39 SUUNNISTAUTUMISVÄLINEET

12 39 01 OPASKOIRAT

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan luonnoksen tekstillä ei saada aikaan yhtenäisiä luovutuskäytäntöjä, koska määrittelyt ja yhtenäiset arviointikriteerit puuttuvat opaskoiran luokituksesta mm. opaskoirankäyttäjän riittävän hyvästä kunnosta ja suunnistamistaidosta sekä kyvystä huolehtia opaskoirasta. Käyttäjällä pitää myös olla tosiasiallinen mahdollisuus valita opaskoiransa yksilöllisen tarpeensa mukaan miltä tahansa koululta asuinpaikastaan riippumatta. Yhtenäiset määrittelyt yllä mainituille asioille tarvitaan ja kouluille yhtenäiset kriteerit arvioida käyttäjän soveltuvuutta. Hyvä ryhmä laatimaan määrittelyjä ja kriteerejä voisi olla sellainen, jossa olisi lääkäri, eläinlääkäri, opaskoirankouluttaja, liikkumistaidonohjaaja ja käyttäjien (Opaskoirayhdistyksen) edustus. Myös koulujen pitää sitoutua yhtenäisiin kriteereihin (vertaa esikurssiarvio).

Vammaisfoorumi esittää myös, että tehtäisiin selvitys ja pilotointi **kuulonäkövammaisen** henkilön mahdollisuudesta käyttää opaskoiraa.

AVUSTAJAKOIRA

Opaskoiraa koskevassa luokituksessa on todettu, että avustajakoira ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä. **Vammaisfoorumin mielestä fyysisesti vammaisen henkilön avustajakoira on perustellusti lääkinnällisen kuntoutuksen apuväline.** STM:n lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineasetuksen muistiossa, joka ohjaa asetuksen toimeenpanoa, avustajakoira on apuvälineenä rinnastettu näkövammaisen henkilön opaskoiraan. Myös THL:n selvitys avustajakoirista vuodelta 2014 eritteli avustajakoiran hyötyjä fyysisesti vammaisen ihmisen päivittäisissä toiminnoissa. Avustajakoira toimii fyysisesti vammaisen henkilön tukena ja apuna liikkumisessa sekä tukee käyttäjänsä itsenäistä ja yhdenvertaista osallistumista arjen toimintoihin **kaikissa toimintaympäristöissä.** Avustajakoira voi mm. nostaa pudonneita esineitä, noutaa nimettyjä tavaroita, avustaa ympäristön hallinnassa painamalla valokatkaisijoita tai avaamalla ja sulkemalla ovia, avustaa pukeutumisessa ja riisuutumisessa sekä toimia kävelevän käyttäjän kävelytukena. Viime vuoden lopulla on aloitettu yleiseurooppalaisen standardin valmistelu opas -ja avustajakoirien koulutuksesta. Lisäksi avustajakoiraoprosessi (koulutus, luovutus ja koirankäyttö seurantoineen) on auditoitu ADEU:n toimesta. Standardeilla ja auditoinneilla varmistetaan laadultaan ko. toimintaan soveltuvat apuvälineet.

Avustajakoira on apuväline, joka oppaan runkona olevassa luokituksessa voitaisiin sijoittaa moniin eri kategorioihin:

09 09 PUKEUTUMISEN JA RIISUUTUMISEN APUVÄLINEET

12 LIKKUMISEN APUVÄLINEET

15 KODINHOITOVÄLINEET

18 ASUNTOJEN JA MUIDEN TILOJEN VARUSTEET JA LISÄLAITTEET

24 ESINEIDEN TAI LAITTEIDEN KÄSITTELY- JA KULJETUSVÄLINEET

Oppaan kielteinen linjaus avustajakoiran luovuttamisesta apuvälineenä on STM:n apuvälineasetuksen ja YK:n vammaisyleissopimuksen keskeisten päämäärien (artiklat

19, 20 ja 26 sekä 30) vastainen. YK:n vammaisyleissopimuksen keskeisiin päämääriin kuuluvat vammaisten henkilöiden itsenäisyys ja osallisuus kaikilla elämänalueilla sekä oikeus parhaaseen mahdolliseen terveyden tasoon (artiklat 19 – 26 ja 30). YK:n vammaissopimuksen toimeenpanoa koskevan kansallisen lakimme perusteluissa todetaan artiklan 20 (Henkilökohtainen liikkuminen) soveltamisen kohdalla, että tukea ja apua henkilökohtaiseen liikkumiseen voi antaa myös eläin.

15 15 OMPELU- JA VAATEHUOLTOVÄLINEET

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan oppaan perustelussa ei tule viitata tavanomaisten välineiden (esim. joustosankasaksien) saatavuuteen päivittäistavarakaupoista. Tämä johtaa helposti siihen, ettei pienapuvälineiden tosiasiallisiin tarpeisiin vastata, koska luotetaan ihmisten ostavan ne itse. Kunnollinen ja apuvälineeksi todettu väline, joka vastaa tarkoitustaan, on yleensä hieman kalliimpi. Eikä läheskään kaikille löydy tarkoituksenmukaista korvaavaa, tavanomaista ja halpaa välinettä.

18 09 ISTUIMET

18 09 42 Istuintyyny ja -alustat

Vammaisfoorumi katsoo, että pyörätuolia päivittäin käytävälle tulee myöntää myös vara-tyyny ja vaihtopäällinen.

18 12 10 Sängyt

Vammaisfoorumi katsoo, että parisängyn luovutuskielto oppaassa syrjii parisuhteessa eläviä vammaisia YK:n vammaissopimuksen artiklan 5 mukaan. Jatkossa, kun kotiin mahdollistetaan kuntoutuspalveluja, niin fysioterapeutin pitää kuitenkin mahtua työskentelemään leveämmällä sängyllä. Myös henkilökohtaisen avustajan työskentely voi edellyttää riittävän leveää sänkyä. Kuten lastenvaunut ja rattaat kohdassa, yhdenvertaisuuslain 15 §:n kohtuulliset mukautukset sopivat tähän tilanteeseen.

18 12 15 Vuodevaatteet

Vammaisfoorumin mielestä painopeitto on juurikin sellainen kroonistuneen kivun ja aistinsäätelyn kompensoimista tarkoittava väline, joka antaa normaalia peittoa vahvemman erityisen tuntoaistimuksen, kuten oppaassa osin kuvataan. **Tällöin painopeitto tulee luovuttaa edellä mainituista syistä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.** Oppaassa polkupyöriä koskevassa kohdassa 12 18 edellytettiin pyörältä erityisominaisuuksia apuvälineen luovutusperusteina, mutta painopeiton osalta nähtävästi edes erityisominaisuus ei tee tästä apuvälinettä. Oppaassa on siis apuvälineenkäyttäjiiä koskevia kohtia, jotka eivät ole yhdenvertaisia eikä nähtävästi apuvälineiden ominaisuudet ole yhdenmukaisia.

Liukulakana tulee myöntää CP-vammaiselle yksilöllisen tarpeen mukaan helpottamaan itsenäistä kyljen kääntämistä sängyssä.

22 KOMMUNIKOINNIN, TIEDONSAANNIN JA TIEDONVÄLITYKSEN APUVÄLINEET

Vammaisfoorumi huomauttaa, että kieli on perustavaa laatua oleva edellytys kommunikoinnille ja sen toimivuudelle. Näin ollen tulee varmistaa, että **kommunikointiin, tiedonsaantiin ja tiedonvälitykseen liittyvät apuvälineet ovat saatavilla ja toimivat myös ruotsin kielellä, ja että asianmukaiset laitteiden ja apuvälineiden päivitykset ovat saatavilla myös ruotsiksi.**

Vammaisfoorumi nostaa esille **lukiapuvälineet** osana lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineitä. Lukeminen ja kirjoittaminen tulee nähdä osana viestintää ja kommunikointia. Yhtäältä jo nyt henkilö, joka esimerkiksi etenevän neurologisen sairauden myötä menettää kyvyn puhua, saa kommunikoinnin apuvälineeksi kirjoittamiseen tietokoneen, kirjoitusohjelman, puhesynteesi-ohjelman ja sanaennustusohjelman. Toisaalta henkilö, joka ei pysty suurien motoristen haasteiden vuoksi kirjoittamaan perinteisellä näppäimistöllä, saa katseohjauksella tms. toimivan kirjoitus- tai kuvasyntiohjelman. Näistä apuvälineistä hyötyvät myös vaikean lukivaikeuden omaavat henkilöt. Lukivaikeudet, kuten muutkin kommunikoinnin vaikeudet, syrjäyttävät, jos henkilö ei saa viestintään tukea ja apuvälineitä. Lukivaikeuksia on mahdollista kompensoida tehokkaasti teknisten apuvälineiden avulla mm. puhesynteesi- ja sanaennustusohjelmilla sekä lukuskannerilla. Myös aikuiset tarvitsevat lukiapuvälineitä eikä niitä näin ollen voi ajatella esimerkiksi vain opetuksen apuvälineinä lapsille.

Vammaisfoorumin mielestä lukivaikeuden kompensoimisen apuvälineet tulee liittää osaksi kommunikoinnin apuvälineitä ja lääkinällistä kuntoutusta ja esittää seuraavia muutoksia (*kursivoitu*) apuvälineoppaan tekstiin (22 18 03, 22 21, 22 33, 22 39 12 02).

22 03 NÄKEMISEN APUVÄLINEET

Luonnoksessa määritellään apuvälineitä saava näkövammaisen WHO:n määritelmän mukaisesti ja puhutaan haittaluokasta 10. Vammaisfoorumin mielestä tässä yhteydessä on hyvä huomioida myös kaksoisaistivammaiset. Silloin, kun kompensoivassa aistissa on myös vamma, olisi hyvä käyttää yksilöllistä harkintaa apuvälineen luovutusperusteissa, vaikka haittaluokka 10 ei täytyisikään pelkän näkövamman osalta.

22 03 12 Kiikarit ja kaukoputket

Vammaisfoorumin mielestä kaukoputket-termi voidaan poistaa vanhentuneena.

22 09 ÄÄNEN TUOTON APUVÄLINEET

22 09 06 Henkilökohtaiset puheäänenvahvistajat

Vammaisfoorumin mielestä oppaaseen tulee lisätä lause: ”Perusterveydenhuollon vastuulla on ohjata asiakas tarvittavan ammattihenkilön tai palveluntuottajan tekemään apuvälinetarpeen arvioon.”

22 12 PIIRTÄMISEN JA KIRJOITTAMISEN APUVÄLINEET

22 12 15 Kirjoituskoneet

Vammaisfoorumin mielestä opasta tulee täydentää seuraavasti: luovutetaan **näkövammaiselle ja puhevammaiselle** tarveharkinnan perusteella.

22 18 03 Nauhoitus ja kuuntelulaitteet

Vammaisfoorumin mielestä **lukivaikeus** on otettava huomioon seuraavalla tavalla oppaassa: ”Digitaalinen sanelin voidaan luovuttaa muistiinpanojen tekemistä varten näkövammaiselle tai asiakkaalle, joka ei voi kirjoittaa vaikeiden motoristen toimintakyvyn rajoitteiden ***tai vaikean lukivaikeuden vuoksi.***”

Vammaisfoorumi katsoo, että otsikko tulee muuttaa muotoon: Ääntä tallentavat ja toistavat laitteet. Nauhoitus termin sijasta käytetään nykyään termiä tallentaminen. Nauhureita ei käytännössä enää ole käytössä.

22 21 LÄHIKOMMUNIKOINNIN VÄLINEET

Vammaisfoorumi katsoo, että termin lisääminen on suotavaa: ”Sitoutuminen tarkoittaa sitä, että asiakkaan lähipiiristä tulee löytyä tukihenkilö, joka opettelee kommunikoinnin apuvälineen käytön ja huolehtii sen toimivuudesta, ***suppeista*** päivityksistä sekä tarvittavista yhteydenotoista apuvälineen luovuttaneeseen yksikköön.”

Vammaisfoorumi huomauttaa lisäksi, että toimivan kommunikoinnin apuvälineratkaisun valinta edellyttää asiakkaan laaja-alaista kommunikoinnin apuvälinetarpeen arviota ja apuvälineen kokeilujaksoa. Tässä yhteydessä olisi hyvä huomioida korvaavan aistivamman merkitys.

22 24 PUHELIMEN KÄYTÖN JA TELEMATIIKAN APUVÄLINEET

22 24 03 Puhelimet

Vammaisfoorumi haluaa huomauttaa, että kohtaan sisältyvät esim. kiinteät puhelimet, joissa saattaa olla johdoton kuuloke, kaiutin-, kuva- ja videopuhelimet, teleksit ja faksit sekä puhelimet, joissa on sisäänrakennetut varoitussignaalit, Internetpuhelimet ja pistenäppäimillä varustetut puhelimet. Kuulemisen apuvälineet, ks. 22 06. Puhelimia ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä. Vammaisfoorumin mielestä oppaan maininta pistenäppäimillä varustetuista puhelimista voidaan poistaa.

22 24 06 02 Multimediapuhelimet

Oppaassa mainitaan matkapuhelimet joissa on useita eri toimintoja kuten esimerkiksi kamera, kalenteri, videokamera ja/tai kirjoitusnäppäimistö, joka mahdollistaa internetin käytön. Vammaisfoorumi ehdottaa, että otsikko muutetaan: Älypuhelimet.

Samalla seuraava kohta on syytä lisätä oppaaseen: ”Älypuhelimien puhuva suuntautumissovellus (esimerkiksi *Blind Square*) käyttö luujohtokuulokkeiden kanssa on yksi ratkaisu näkövammaisen henkilön itsenäisen liikkumisen parantamiseen.”

22 27 HÄLYTYS-, MUISTUTUS- JA MERKINANTOVÄLINEET

22 27 12 Kellot

Vammaisfoorumin mielestä oppaaseen tulee lisätä esimerkiksi **näkövammaisen asiakas voi saada puhuvan kellon tai pistemerkinnöillä varustetun rannekellon lääkinnällisenä kuntoutuksen apuvälineenä yksilöllisen tarvearvion perusteella.**

22 30 LUKEMISEN APUVÄLINEET

22 30 03 Äänikirjat

Vammaisfoorumin mielestä pitää lisätä uusi kappale: 22 30 03 xx Daisy-julkaisut. DAISY (Digital Accessible Information System) on kansainvälinen standardi saavutettaville digitaalisille julkaisuille. Daisy-rakenteen avulla julkaisuissa kuten kirjoissa ja lehdissä on helppo myös jättää kirjanmerkkejä. Daisy-julkaisuja luetaan Daisy-soittimilla sekä erilaisilla lukusovelluksilla.

22 30 21 Lukukoneet

Vammaisfoorumin mielestä pitää kirjjata seuraavasti: kahta toisiaan vastaavaa tai toiminnassa toisiaan korvaavaa apuvälinettä ei luovuteta samalle asiakkaalle paitsi yksilöllisen harkinnan perusteella silloin, kun asiakas tarvitsee tiettyyn toimintoon erimallisen laitteen kodin ulkopuolella kuin kotonaan

22 33 TIETOKONEET JA PÄÄTELAITTEET

Vammaisfoorumi edellyttää kahden sanan muutosta oheiseen sitaattiin oppaassa: ”Tietokone lisälaitteineen ja ohjelmistoineen voi mahdollistaa kommunikoinnin, lukemisen, kirjoittamisen ja tiedon hankinnan puhe-, näkö-, **luki-**, liikunta -, **kehitys-** tai monivammaiselle asiakkaalle, jolle se muuten ei ole mahdollista.”

Vammaisfoorumi toteaa, että muun ohessa kuurosokeiden tietokoneen käyttäjien kohdalla kannattaa huomioida Suomen Kuurosokeat ry:n valtakunnallinen it-asiiantuntijaverkosto. Heillä on asiantuntemusta kuurosokeiden tietokoneisiin liittyviin kysymyksiin, apuvälineisiin, ohjelmistoihin ja asiakkaiden monimuotoisiin, myös kommunikoinnin ja tiedonsaannin, tarpeisiin liittyen. Rahoitus toiminnalle tulee STEA:lta (entinen RAY). Luonnoksessa sanotaan, että apuvälineen luovutuksen yhteydessä järjestetään käytön opetus ja ohjaus. Tässä on huomioitava muun muassa kuurosokeiden käyttämät kommunikoinnin ja tiedonsaannin tavat.

22 33 06 02 Kämmentietokoneet

Vammaisfoorumi haluaa selvennyksen siitä, tarkoitetaanko tässä taulutietokoneita vai sisältyvätkö ne kannettaviin tietokoneisiin? Käsitteellä mobiililaitteet viitataan sekä älypuhelimiin että taulutietokoneisiin.

22 33 18 Tietokoneiden ja verkkojen lisävarusteet

Vammaisfoorumin mielestä tietokoneiden lisävarusteissa on mainittava **suurentava hiiri**, jonka avulla voi suurentaa tiekoneen näyttöä.

22 36 TIETOKONEIDEN TIEDONSYÖTTÖLAITTEET

22 36 03 Näppäimistöt

Vammaisfoorumi katsoo, että kohtaa tulee täydentää siten, että siihen sisältyvät esim. pistekirjoitusnäppäimistöt, jotka sisältävät myös **pistenäytön ominaisuudet**. Lisäksi tulee mainita esimerkkinä **suurikontrastinen näppäimistö**.

22 39 TIETOKONEEN TULOSTUSLAITTEET

22 39 Tietokoneen tulostuslaitteet

Vammaisfoorumi katsoo, että tietokoneen oheislaitteena kuurosokealle / kuulonäkövammaiselle tarvitaan mahdollisesti **näyttövarsi** apuvälineeksi silloin, kun hän ei pysty vamman vuoksi käyttämään tietokonetta ilman sitä. Näyttövarsi turvaa ergonomisesti oikean asennon pitkäaikaiseen tietokonetyöskentelyyn. Apuvälineohjelmilla työskentely on aina hitaampaa. Näin ehkäistään staattisia jännityksiä ja rasitusta tulee mahdollisimman vähän. Esim. Kelan kautta työ- ja opiskelukäyttöön saatavissa tietokone- ja apuvälinepaketeissa näyttövarsi myönnetään.

22 39 03 02 Pistenäytöt

Vammaisfoorumi katsoo, että otsikoksi tulee muuttaa: Pistekirjoitusnäytöt. Samalla tulee muuttaa tekstiä seuraavasti: laitteet joiden avulla luetaan elektronisessa muodossa olevaa tekstiä. Pistekirjoitusnäyttö vastaa tietokoneen näyttöä, ja se vaatii toimiakseen erillisen ruudunlukuohjelman asentamista. Kerralla luettavissa esim. 40 tai 80 pistekirjoitusmerkkiä. Luokkaan sisältyvät myös pistekirjoitusnäytöt, joissa on myös tekstin kirjoitusmahdollisuus. Pistekirjoitusnäyttö voidaan luovuttaa kuurosokealle ja sokealle yksilöllisen tarvearvion perusteella. **Vammaisfoorumin mielestä rajaus syntymäsokeisiin ei ole perusteltu, koska vain osa pistekirjoitusta sujuvasti käyttävistä on syntymäsokeita.**

22 39 06 Tulostimet

Oppaassa todetaan, että tulostinta ei luovuteta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä. **Vammaisfoorumin mielestä tästä voisi poikkeuksen muodostaa pistekirjoitustulostin, joka mahdollistaa pistekirjoituksen tulostamisen paperille.** Näin näkövammaisen voi lukea tulostamaansa pistekirjoitusta ilman tietokonetta.

22 39 07 Ääneen perustuvat näytöt

Vammaisfoorumin mielestä puhesyntetisaattorit voidaan luovuttaa tietokoneen apuohjelmaksi yksilöllisen tarvearvion perusteella myös kuurosokealle / kuulonäkövammaiselle. Lisäksi tulee täydentää opasta, että erikseen asennettavalla ruudunlukuohjelmalla toimivat puhesyntetisaattorit.

22 39 09 Vaihtoehtoiset tulostuslaitteet

Vammaisfoorumin mielestä tulee muuttaa otsikkoa: Ohjelmalliset puhesyntetisaattorit. Lisäksi ehdotetaan kohtaan sisältyvät esim. ohjelmat, jotka muuntavat tietokoneen tai muun päätelaitteen näytöllä esitettävän tekstin synteettiseksi puheeksi. Puhesyntetisaattoriohjelma voidaan luovuttaa kuurosokealle ja näkövammaiselle yksilöllisen tarvearvion perusteella.

22 39 12 02 Ruudunlukuohjelmat

Vammaisfoorumin mielestä on paikallaan nostaa oppaassa tältä osin *lukivaikeus*: ”Tietokone voidaan luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä silloin, kun henkilö ei vamman tai sairauden *tai vaikean lukivaikeuden* vuoksi pysty kommunikoimaan puheella *tai kirjoittamaan/lukemaan riittävän sujuvasti ilman apuvälineitä.*”

Vammaisfoorumin mielestä tulee lisätä: Näytön tiedon muuntaminen puheeksi voi edellyttää ruudunlukuohjelman lisäksi erillistä puhesyntetisaattoriohjelmaa (ks. 22 39 09). Näytön tiedon muuntaminen pistekirjoitukseksi edellyttää erillistä pistekirjoitusnäyttöä (ks. 22 39 03 02 Pistekirjoitusnäytöt)

22 39 XX puuttuu kokonaan:

Skanneri ja tekstintunnistusohjelmat

Vammaisfoorumin mielestä puuttuu tältä osin paperimuotoisen tekstin skannauslaitteet ja niihin yhdistetyt tekstin tunnistusohjelmat (OCR), jotka muuttavat paperimuotoisen sisällön digitaaliseksi tekstiksi. Sitä on sitten mahdollista lukea joko pistenäytöltä tai kuunnella syntetisaattorilla.

Helsingissä 10.4.2017

VAMMAISFOORUMI RY

Kalle Könkkölä
Puheenjohtaja

Pirkko Mahlamäki
Pääsihteeri

Lisätietoja: Pirkko Mahlamäki, +358 (0)44 5679077,
pirkko.mahlamaki@vammaisfoorumi.fi